

VILÁGVÁROSI REGÉNYEK

# EL A POKOLBÓL!

REGÉNY

IRTA  
REJTŐ JENŐ

A VILÁGVÁROSI REGÉNYEK KIADÓVÁLLALATA

---

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

---

Elektronikus változat:  
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2014  
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.  
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya  
ISBN 978-615-5406-38-6 (online)  
MEK-12515

## 1.

Fred Hartmann, Európa weltersúlyú boxbajnoka, másnéven a «Német Pampák Vad Bikája» egy nagy fehér kövön ült és csendesen sírdogált. Még csak nem is azzal a férfias tragikummal művelte ezt, amellyel végeredményben minden ember sírvafakadhat egy különös alkalomból, akkor is, ha boxbajnok; még csak azt sem lehet mondani, hogy a sírás ritka momentum volt életében, mert Fred Hartmann (a Német Pampák Vad Bikája) ezidőtájt gyakran sírdogált, egy beteges ember elkeseredésével, tehetetlenül és szentimentálisan. Talán felesleges az Európa-bajnok könnyezését bővebben indokolnom, ha bevallom, hogy ez a tragikomikusan leírt kitűnő sportember én magam voltam.

El vagyok készülve arra, hogy a sportban járatos olvasók, akik jól ismerik korunk Európa-bajnokainak nevét, kétségbe vonják majd, hogy ezt a minősítést valóban elnyertem. A kételkedőknek szívesen állok rendelkezésükre bizonyítékaimmal: különböző színű, hatalmas feltűnő falragaszokkal, amelyek igazolhatják, hogy valóban én vagyok az a bizonyos német boxoló, ki 1917-ben Jimmy Hankins néger sampiont fölényesen knokautoltam Stockholmban, az európa-bajnoki címért vívott küzdelem alkalmából. Nehezebb lesz azonban meggyőzni személyes ismerőseimet, akiket esetleg megteveszthet az a körülmény, hogy én az említett mérkőzés évében mindössze tizenkét éves voltam, tehát eléggé serdületlen ahhoz, hogy Jimmy Hankins néger boxoló felett aratott győzelmem kézenfekvő legyen. Azért állításom mellett mégis kitartok. Ha a kitűnő Münchhausen báró irodalmi követői közé tartoznék, akkor most elmondhatnék egy izgalmas történetet, amikor gimnazista koromban szüleim éberségét kijátszva egy este elszöktem Stockholmba boxolni, leütöttem Jimmy Hankinst és reggel nyolc órakor már ott ültem ártatlan arccal Miklósi tanár úr óráján. Nem akarom azonban a birtokomban lévő bizonyítékok alapján megtevesztetni a sportembereket és az ismerőseimet, tehát bevallom a falragaszokról, hogy azok Afrikában kerültek nyilvánosságra. Kizárólag ott hirdették a falról, vagy oszlopról, hogy csekélységem, a német bajnok, este nyolc órakor mérkőzik Roger Ruban-nal, a kikötő «Etranger» nevű csapszékében, amely a kültelkeken megfelel a fedett tornacsarnoknak. Mint mellékes tulajdonságomat még megemlítette a plakát, hogy én vagyok a Német Pampák Vad Bikája. Az a csekélység, hogy Németországban nincsenek pampák, igazán nem tűnt fel senkinek Dakarban, ebben a szép nagy városban, amely csak az egyenlítőnél terül el és több emeletes európai mintára épült, de szerintem sokszorosan kiérdemelte a «legsötétebb Afrika» jelzőt. Én azt hiszem, ha Stanley megfordult volna néhány-szor Középfrika valamelyik kikötővárosának lebujaiban és ó-városi házblokkjai között, sokkal jobb véleménye lett volna a Nyam-Nyamokról, Mangbattukról és a többi kannibál-törzsről. Sajnos, Európa-bajnokságom dicsőségét kizárólag az ilyen kikötőnegyedbeli és ó-városi italméréssel egybekötött sportbemutatókon élvezhettem. Nyilván a hangzatos plakát következtében az olyan emberek, akik értettek az udvariassághoz, csakis «Bika úrnak» szólítottak. Holott külső megjelenésem sajnálatosan kevés okot adott arra, hogy evvel a félelmetes állattal hozzanak összefüggésbe. Szánalmas soványságomban inkább emlékeztettem egy sokszor látott plakátra, amely óva inti a munkásságot az alkoholtól és a tüdővéstől. És mégis rövid időközökben megmérkőztem, számos menetben Ruban francia bajnokkal a «Szahara Veszett Oroszlánja» címért, sajnos mindvégig eredménytelenül, Északafrika jelentősebb városaiban és lebujaiban. Hallgassák meg tehát ezt a különös és tanulságos történetet, melynek egy kis banalitással azt a címet is adhattam volna: „hogyan lettem én Európa-bajnok.”

## 2.

A francia és olasz nemzet politikai versengése az 1920-as években nyugatafrikai gyarmataikon tombolta ki magát és a riffháború után újult erővel lobbant fel a két ország egymás torkát kereső gyarmati politikája. A délamerikai betelt kivándorlási kvóták után ez a földrész jött divatba a lehetőség-hajszoló gazdasági emigránsok körében, akik időnként valami országokra szóló tömeghisztériával, Európa minden pontjáról csapatostól kezdenek kivándorolni egy-egy tengerentúli földrészre. A két ország gazdasági hadműveletei valóban kitermeltek valami ipari mozgalmat, spekulációknak kedvező lehetőséget és főképpen a francia gyarmatokat lepte el egy tömeg optimista munkanélküli és szerencsevadász.

Ezidőtájt abban a mérsékelt kellemes helyzetben voltam, hogy a francia idegenlégió közlegényének nevezhettem magamat. Mélyen bent Afrikában egy nem régen létesült garnizon kaszárnyájában feküdt az ezredem. A szó szoros értelmében feküdt, mert nyár derekán voltunk, az úgynevezett «szieszta» idejében, amikor a légionista előírás szerint a nap legnagyobb részét az ágyán fekvéssel tölti, mert a meleg, európai ember számára, ilyenkor elviselhetetlen. Elfogulatlanul meg kell állapítanom, hogy a légióról elterjedt szörnyű hírek kissé túlzottak. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy egy balmazújvárosi csatornatisztító élete nem fejedelmi állapot a légionárius viszonyaihoz képest, csak azt a lényegében nem nagy különbséget állapítom meg, hogy a légionista nagyon szomorú sorsának ötven százalékban ő maga az oka. A vasszigort elsősorban az teszi elviselhetetlenné, hogy csupa idegbeteg, szertelen természetű, letört és kirongyolt életű ember van itt együtt, akiknek egy sokkal enyhébb katonai szellem is a pokolt jelentené, viszont egy fegyelemhez szokott, jó magyar baka nem élne át annyi kínlódást itt, mint általában a légionisták. Lényegesen elviselhetőbbé tette sorsomat társaimnál az az óvatosságom, amellyel a legcsekélyebb rendetlenségtől, vagy fegyelmezetlenségtől is tartózkodtam. Bizonyos, hogy európai embernek, kényelmetlen katonai élet közepette hozzátörni az afrikai viszonyokhoz, igen súlyos feladat, de minden testi kinnál keményebb megpróbáltatás az élet egyhangúsága és tartalmatlansága. Európai fogalmak szerint ez a hadsereg nem más, mint uniformisban tengődő tipikus civilek szerencsétlen csordája.

Mélyen bent Afrikában aránylag több szabadsága van a légionistának, mint a nagyobb garnizonokban, ahonnan sokféle módon megszökhet, elérheti a tengerpartot, míg itt elvágva a modern közlekedés minden eszközétől, olyan helyen, ahol még falut is csak országnyi távolságban találhat, a szökés szinte lehetetlen. Mennél tovább szolgál a légionista, annál északabbra kerül, míg az egész nagy garnizonokba, kultúrált Északafrikába csak az kerül, akinek törzslapjára odabiggyeszti néhány évi szolgálat után, hogy: «megbízható». Ezért a messze délkeleten fekvő ezredek több szabadságot élveznek, ami inkább azt jelenti, hogy nem kell őket bezárni, mert a föld, az ég, a nap, a levegő, minden, egy izzásig túlfűtött, kiszámíthatatlan kilométerekre terjedő roppant börtön. Ezért a légionisták napközben kijárhatnak a kaszárnyából, kedvük szerint szórakozhatnak, amely szórakozás általában abból áll, hogy egy istállószerű kocsmában gyékénypadlóján ülve szerencsejátékot játszanak, isznak, vitatkoznak. Ha jobban berúgnak a szokottnál és általában ez nem szokatlan, akkor megverik az arabokat. Ilyenkor futólépésben érkezik az őrző, nyolc ember, ezek szintén megverik az arabokat. A kedvesem egy arab leány volt, akit a légionisták Holdnak neveztek. Hold nem volt egyike azoknak a hölgyeknek, akiket fiatal lányok elé úgy szoktak odaállítani, mint a hűség követendő mintaképét. Én például egyáltalán nem mertem volna őt fiatal lányok elé odaállítani. Különösen a légionistákat kényeztette el gyengédségével, amit, úgy látszik, az édesapjától örökölt. Hold édesapja régebben cipőfoltozó volt, de már hosszabb ideje kizárólag alkoholizmussal foglalkozott, buta, jószívű arab, fajtájából az egyetlen egész Afrikában, akiről azt merem állítani, hogy szerette a légionistákat és ha valaki arab létére szereti a légionistákat, az

még egy európai szemében sem lehet kitűnő jellemvonás. A nőknél persze már nem nevezhető ez a szimpátia szolgálkúságnak. Ha magasabb erkölcsi igényeknek nem is felelt meg, Hold jószívű, szeretetreméltó volt és sokban hozzájárult ahhoz, hogy a középafrikai pokol elviselhető legyen számomra. Ezért hálával gondolok rá. Különösen azért mélységes hálával, mert ő volt az, aki elősegítette, hogy kitörhessek a Roppant Börtön láthatatlan, helyesebben átlátszó, forró falain keresztül...

### 3.

A legnagyobb veszély, ami Afrika belsejében a légionistát, vagy más idegent fenyegeti, egy hosszú lappangás után elemi erővel kitörő érzés: az Afrika-iszony. Ügyesen, türelemmel, alkalmak felhasználásával, nem is túlkomplikált bizonyos idő múltán kikerülni Mélyafrikából és azután már egyáltalán nem nehéz valamelyik kikötővárosból, vagy az egyenlítőnél följebb, ahol honfitársak, karitatív intézmények találhatók, sokféle modern közlekedési eszköz van: csatlakozást találni az európai kontinens felé. De aki rohan, aki már egy pillanatig sem bírja, akit megőrjíti a tudat, hogy még gyorsvonattal is reménytelen távolságokon át visz az út, az az ember elveszett. Ilyenkor a kereskedő otthagyja az üzletét és nekivág mocsaraknak, ilyenkor a soffőr, ha elérte Északafrikát, nem indul többé visszafelé az autókárral, ilyenkor a légionista befogja a fülét, ha takarodót fujnak és nekirohan a sivatagnak. Ez a betegség alkonytájt szokott kitörni, mikor legkevésbé látszik értelmesnek itt az élet, gőzszerű fülledtség feszíti a levegőt és az ember lihegve kiadja magának a jelszót: „el Afrikából!” És ha nem is vág rögtön neki az útnak, már minden ház, minden szó, minden felkelő nap külön dührohamokat idéz elő. Ez egy zokogó epileptikus undor, egy kirobbanó téboly, valami eszeveszett gyűlölet az egyhangú forráság, a homok és a vontatott afrikai élet melódiátlan verklje ellen.

Délelőtt még nem volt semmi bajom, csak bágyadt voltam és nagyon izzadtam. Délután már tudtam, hogy meg fogok szökni. Ahhoz, hogy az ember innen hazafelé szökjön, feltétlenül szükséges, hogy a józan ész utolsó szikrája is kihunyjon az Afrika-iszony deliriumában. Az út a legelső városig, ahonnan észak felé lehet jutni, ahol valami nyoma van már a mai kornak, autóval, kitűnő felszereléssel, jó testi kondícióban, veszélyes, fárasztó, súlyos megpróbáltatásokat jelentő utazás. Ezzel szemben legfeljebb két-három napi élelemmel, sorvadásnak indult szervezettel, gyalog indulhattam csak el. Kilátás, remény, nincs egy százaléknyi sem a valószínűs szabaduláshoz. Ez csak nekifutás a kibírhatatlanból. Ez nem szökés, ez olyan rángásféle, mint mikor az akasztott ember kapálódzik a halál ellen. Az ember elindul, hogy még valami iniciatívát ragadjon meg az életben, hogy ne haljon meg tétlenül. Még jó, ha éhenhal, még jó, ha a nap végez vele, vagy a vadállatok és nem kerül kósza arab lázadók kezébe, akik igen megfontolt emberek atekintetben, ha egy légionista megöléséről van szó és nagyon körültekintő viták alapján döntenek el, hogy életlen karddal fűrészeljék-e le a fejét, vagy hosszabb ideig hempergessék ide-oda egy halom parázson. A sivatagban nemcsak a vad arabok ölik meg a légionistát. A sivatagban minden arab vad. Amelyik a városban zsákot foltoz, vagy üstöt kalapál, ha átmegy egy másik helységbe és útközben elalélt gyarmati katonát lát a homokban, körülnéz és gyorsan megöli a zsebkésével. Esetleg cvikker van az orrán, plomba van a zápfogában és néhány óra előtt talán a kávéházban ült, feketét ivott és békés vigyorral beszélgetett az európai villanyszerelővel. Azt hiszem, ez nemcsak az elnyomott bosszúja, hanem a feléledő atavizmus is, vagy a kettő keveréke, amivel a sivatagi por hatalmába keríti egész könnyen a civilizációval frissen mázolt arabot. Az ő szemükben a civilizáció amúgy sem jelent mást, mint kötelező himlőoltást, adófizetést, érthetetlen törvényeket, amelyek csak arra jók, hogy az arab lépten-nyomon beléjük botoljon és így bőséges anyagot nyújtson a büntetőcsoportok számára, amelyek utakat építenek. Ó, az afrikai utak! Erről külön kellene egy egész nagy regényt írni. Ezekről a remek, széles, nagy utakról, amelyeket renitens arabok, szökevény légionisták építenek ötven-hatvan fokos melegekben, mocsarakban és pusztaságokban, ezek szép csontvázfehér utak... Itéletnapján biztos jajgatni fognak...

\*

...Ha behunyom a szememet, hanyatdőlve ágyamon, a levegőtlen, tikkasztó délelőttökön, mikor a nap sárga izzása átver a zárt szemhéjjakon is, Párizst látom a lapos, roppant Concorde forgatagával felvonulni emlékeimből, balra a Rivoli, végig, ahogy a Szajná szegélyezi, világtörténelmi épületeivel és jobbra a Champs-Élysée kiemelkedve az Étoile fölé sima aszfalt lejtőjével, pazar hotelsorával...

Hogy lettem kóborgó bohémból gyári napszámos? Ezt könnyen megértik, akik már éltek Párizsban és tudják, milyen egyszerű az átalakulás a Rotonde-kávéház tespedésétől a Biancourt-i Renoult gyárig... Egy évig csavarogtam így gyárakban, menhelyeken, hidak alatt, csavargók között és szántóföldeken, szomorúan, kókkadt életemmel, lírámmal és gondolataimmal, rongyosan, tehetetlenül, míg egy hajnalban magam mögött hagytam Avignont, ezt a valószínűtlen várost, mesébe illő ódon gótikájával, megszentelt multjával és nekivágtam Marseillesnek!...

Mikor elém tárult a kikötő hatalmas panorámája, már elszorult a szívem, óceánjárók és daruk végtelen sora felett egy magaslaton, már elborult előérzettel nyomasztónak sejtettem a jövőt.

Csípős koratavas volt... A nyílt öblön keresztül szabadon hömpölyögtek be a városba az óceán ködei. Köhögtem és szédültem, tereken üldögéltem és mint édes otthonba tértem nyugovóra este, a kikötő valamelyik elhagyott vagonjába, ahol mégis melegebb volt... Látom magam előtt, ahogy ott álltam a Fort-Saint Jean-erőd kapuja előtt. Ez a modern citadella, ahová Európa minden tájáról a jelentkező légionistákat gyűjtik össze, már régen vonzott.

...Tudtam, hogy csak be kell lépnem a poszt mellett és már meleg ételt kapok és már lefekhetek valahol langyos helyiségben és már nem léphetek vissza soha többé civilben... Aprószemű eső szitált és valahol a Régi Kikötő medencéjében siralmasan fel-felüvöltött egy hajótülök... Szél fújt keresztül nedves ruháimon, kezeim fején a bőr vörösen feszült... hát mi lehet rosszabb ennél az ázott sivár jelennél, ahogy itt állok, egyedül egész Európában?... Szemben velem az ór mereven, közömbösen bámulta ezt a számára bizonyára megszokott, nyomorúságos vergődést...

Talán ha van egy cigarettám, nem megyek akkor be.

...Kaptam egy tál rizst és lenyírták a hajamat. Csupa hozzám hasonló, ijedt butasággal összebámuló ember volt együtt. Alig beszélünk és csak néztünk ki a kis ablakon az elázott városra, ahová nem léphettünk ki többé.

És egy napon, éppen alkonyodott, fegyvertelenül, oldalunkon kenyérzsákkal, levezényelték kis csoportunkat a kikötőbe, egy hajóhoz..., Megyünk némán és ijedten, alázatos, elcsigázott emberek, félreszabott mundérjainkban. Meg kell várni szépen libasorban, amíg beszállnak az utasok, csak azután kerül arra a sor, hogy mi is elhelyezkedjünk a fedélközben... Két matróz felhúzza mögöttünk a guruló hidat.

...A fenékben helyeznek el mindnyájunkat éjszakára. Egy imbolygó rácsos lámpa homályos fényénél fekszünk hanyatt kis batyukon, sóhajtvá, némelyik hányni kezd... Árnyékaink hosszúra nyulnak és torzan dőlnek végig a csikorgó, elhajló bordázaton...

...Felnyitom a szememet. Az ablakon nagy, tág kévékben áll be a nap és a nehezen felszívott levegőt egy-egy hirtelen fujtatással ejti vissza a tudóm, hogy kínos, lassú emelkedéssel újra belélegezze. Mellettem egy breton parasztfiú alszik és vékony hab-foszlányok táncolnak a száján... Valaki pokrócot próbál teríteni az ablakra... A szemközti meszelt fehér falon egy polc vonul végig, rajta sapkák, felfüggesztett mozdulatlan bajonettok és középen egy sárga kürt... Senki sem beszél, senki sem mozdul... a hőség mint egy sárgásan oszló, sejtelmes szörny ül a kaszárnyán... Mi lesz velünk?...

\*

...Egy hét választotta el garnizonunkat az őszi offenzíváktól. «Offenzívának» nevezik a hadsereg előnyomulását azokon a területeken, amelyek névleg francia uralom alatt állnak, de még meghódíthatatlanok. Ilyenkor rendszabályozzák meg az engedetlen törzseket, egész vad törzsek között, elszórt csatározások után új garnizonokat létesítenek. Ez rendszeresen kezdődik szeptemberben és eltart tavaszig. Egy hét választott el a véghetetlen meneteléstől afrikai tájak egyhangúan változatlan sivárságában, merőleges, súlyos napsugarak alatt, mikor csak gépfegyverkoncertek, repülőmotorok berregése élénkíti meg a mozgás legegyszerűbb mechanizmusára csökkentett életformákat, holott már most is, aránylag szabadabban és veszély nélkül, mint egy torkomra tekert piszkos rongy fojtogat a valóság. Mikor először dörzsöltem meg ujjaimmal, önmagamot csillapítva, nyirkos homlokomat, mikor először vettem észre, hogy a lélekzetem rövid és szapora lesz valami kezdeményező elhatározás izgalmában és megéreztem combjaimban azt a remegő bágyadtságot, amittől az ember alig bír lépni és mégis futni kíván, tudtam, hogy vége, hogy az élet legfelsőbb parancsára szökni fogok és néhány iszonyú élmény után ott fehérlik majd csontvázam a sivatagban, amíg be nem fed a kemény por, később pedig egy szép széles országút, amelyen autókárok közlekednek kíváncsi amerikaiakkal... Igyekeztem fékezni magamat, hogy valamiféle terv szerint tudjak eljárni...

A helység egyetlen főuccája egy elhagyatott, bűzös, nagy szeméttelre vezet, ahol kora hajnalban még három-négy flegmatikus természetű hiéna volt látható. Itt egy kisebbfajta, vörös téglából épült, elhagyatott, üres gyárépület állt, mögötte hatalmas tócsa, amely valószínűleg szennyvízlevezető volt valaha, mert vastag, szürkésbarna ipari moslék lepte be a felszínén. Elhatároztam, hogy szökésem után néhány napig ide szállásolom el magamat, mert előírás szerint a szökött légionistát negyvennyolc óráig kell üldözni, minden irányban, elsősorban a saját érdekében, mert így még van remény, hogy életben találják valahol. Negyvennyolc óra múlva már csak rádiókörözést adnak le, személyleírással és a közvetlen üldözést beszüntetik. Ugy okoskodtam, hogy mindenfelé szétnyargalnak és keresnek majd, de arra az egyszerű ötletre, hogy itt, e néhány épület között kutassanak, valószínűleg nem gondolnak. Hold vállalkozott arra, hogy a beszerzett civilruhákat, élelmet és szegényes cók-mókomat leteszi az elhagyott gyártelep közelében, a megbeszélt helyen. Egy nappal az offenzíva kezdete előtt, miután leváltottak bennünket és az új helyőrség is megérkezett, teljes huszonnégy óra szabadságot kaptunk, hogy újabb huszonnégy óra múlva kezdetét vegye a szörnyű menetelés. Ez a huszonnégy óra egérutat jelentett, ami még bizonyosabbá tette, hogy a helyőrség közelében nem fognak keresni.

Reggel, mintha egy nagy darab víz zuhanna alá, sűrű, botnyi vastag sugarakban ledobbant egy trópusi zápor, harsogva és hirtelen. Az égen alacsonyan, piszkos szürke felhők vonultak. Délután olyan hőség váltotta fel a nedves időt, hogy a tócsák valószínűtlen gyorsasággal száradtak fel és mint egy kemence belseje, úgy izzott a táj.

Ott ültünk a kocsmában a földön és kockáztunk. Valahol egy rekedt gramofon zörgött. A szemem előtt zsongva ugrál a levegő, a vén arab homályos poharakban hozza a rumot, nagy legyek röpködnek, vakító forróság terpeszkedik a meszelt falakon és egy ócska ingaóra, mint valami kivénült énekes, minden fertálykor artikulátlan kísérleteket tesz arra, hogy elüsse a negyedét. Gurul a kocka, csörög a pénz, az arcokon egészségtelen nyirkos fényfoltok ülnek, rikácsolnak, pipáznak, töltik az időt, mint száraz, apróra őrölt húst egy láthatatlan hurkabélbe...

A függönyhasítéknál megjelenik Hold. Rámnéz és eltűnik. Ez azt jelentette, hogy minden a megbeszélt helyen van. A távozó józan ész egy utolsó kísérlettel, minden rémületet alarmiroz bennem, ahogy fölállok és kínosan, erőltetett, közömbös arccal lépek egyet. Nyelnem kell, mert hányingerem van és olyan gyengének érzem magam, hogy sírni tudnék. «El innen!» ordítja valami, csepegő vörös betűkkel a szemem előtt. Alkonyodik, mikor elsurranok az utolsó kis sárkunyhó mellett, amelynek ablakán egy szomorú teve néz ki az uccára... A gyártelep

mögött átöltözöm. Nem tartottam magamnál mást, mint hatlövetű forgópisztolyomat, amilyent az ócskavaskereskedéseken kívül csak a francia idegenlégióban lehet látni. Ezenkívül természetesen van nálam egy „patt”. Ez az afrikai gumibot. A vasbeton-elmélet alapján készül, egyesítve magában a nyomó- és feszítő erő ellenállását. Összevarrt hosszúkás rongyot felül nyitva hagynak, beletesznek néhány letompítottvégű drótot, a drótok közé homokot szórnak be, kisebb kavicsokat, vagy ólomdarabokat, felül is összevarrják, még két vászonhuzatba, vagy bőrbe bujtatják és enyves zsinórral átkötik. Olyan, mint egy túlvestag kolbász és az ütőereje felülmúlja a legjobb vas- vagy gumibotét.

Este bemásztam a gyárba. Mindenütt átható gumiszag volt és igen sok, nagy, vörös patkány. Macskaszerűen kígyózó testtel, sunyin mozgó fejjel oldalogtak mindenfelé. Ivóvízről megfeledkeztem, de csak akkor vettem észre, mikor már nem lehetett előjönni. A test nedveinek párolgása itt a trópuson olyan gyorsan történik, hogy a napi vízmennyiség redukálása is rendkívüli kínokat és veszedelemeket jelent a szervezetnek. A szomjanhalás egy aránylag nagyon gyors halálnem. Kénytelen voltam a hulladék-tó vizéből inni és azt hiszem, ez a poshadt, langyos lé idézte elő bélhurutos tünetekkel járó görcseimet, ami mindennekfelett, elsősorban okozta azt, hogy később oly kevésbé feleltem meg a „Német Pampák Vad Bikája” elnevezésének. Egy alkatrészeektől megfosztott gépvázon háltam. Öt napig „kényszeríttem” magamat arra, hogy itt lakjam, mialatt kiolvastam az egyetlen megszerezhető könyvet, amely a konyhavetemények okszerű természetéről szólt.

Ezalatt már befejezték az üldözést és a kezdődő offenzíva elterelte rólam a figyelmet. Még ahhoz is néhány kötet megírása lenne szükséges, hogy nagy körvonalakban mondjam el utamat a városig, ódon hatlövetűmmel, kolerás görcseimmal és négy-öt jobb sorsra érdemes emberrel, akik utamba akadtak és bizonyára ma is ott porladnak az elátkozott sárga porban, amelynek minden talpalatnyi helyét halálos küzdelmekkel és vérrel szentelte be a romlás. Hogyan történt? Létezik-e csodálatos sors, külön egy ember számára másképen, akinek, ha ki van jelölve a pusztulás helye, akkor nem halhat meg előbb, vagy máshol, még Afrikában sem? Annyi bizonyos, hogy százszor jobb fizikummal és ezerszer több szerencsével sem teheti meg gyalog, betegen és felszerelés nélkül ember ezt az utat. Hogy jutottam előbbre és ilyen messzire? Soha sem fogom megérteni, mert pontosan utolért minden balszerencse, minden előrelátható halálos kimerültség és akadály. Már az első órákban haldokoltam, már az első napok után a kimerültség halálos stádiumában voltam, már a harmadik nap délutánján sipoló tüdővel, rogyadozó térdekkel húztam magamat, mint egy elviselhetetlen terhet, már alkonyatkor elröppenő lélekkel leborultam eszméletlenül arcrabukva a homokba, kitárt karommal, mint aki lázalmában meg akarja ölelni a földet... És még hetek múlva is mentem. Áthaladtam oázisokon és nem tartóztattak le. Semmiféle magyarázatát nem tudom adni. Az ilyesmit nem lehet mással magyarázni, mint egy rendkívüli fizikummal, de eltekintve attól, hogy már az induláskor beteg voltam, alapjában véve sem vagyok jobb fizikumú ember az átlagnál. Beleenyugszom abba, hogy egyéni sorsom valahonnan a mult kezdetétől determinálódik és sem rovásomra, sem javamra nem változtathatom meg. Csak a szenvedéseimet vagy az örömeimet fokozhatom egy-egy helyzethez képest, de a végső jó vagy rossz, mint kötött marsruta jön a világra velünk...

A menekülő légionista ámokfutó. Sehol sem szeretik, félnek tőle és megvetik. Segítségre Afrika belsejében nem számíthat. Kést vágni emberbe, gyujtogatni, rombolni: nem változtathat a sorsán. A menekülésnek kikerülhetetlen eszköze a rablógyilkosság. Aki Afrika belsejéből, mint szökött légionista kijutott, az hazudik, ha mást ír. Az egyetlen nagy és alig megoldható probléma, hogy: élni! háttérbe szorít minden erkölcsi mérlegelést, emberi szolidaritást és a küzdelemnek csak egyetlen szigorú feltétele van: menni! Aki megáll, annak vége. Semmire sem emlékszem világosan. A menekülésemet nem tudom időre, eseményekre felosztani, egy forró, zavaros masszában vergődtem. Nappal összerogytam, éjjel felébredtem arra, hogy

didergek. Egyszer talán legmélyebb ájulásomból azért ébredtem föl, mert belémharapott egy hiéna. A revolver villanásánál láttam, hogy három-négy ilyen undok állat üget el a sötétben. Az éjszakai hideg épp olyan fedetlenül talált, mint a nappali forróság. Élet, világ, morál, szív és értelem, mint egy öntudathasadás a jó és rossz között, régen leváltak a lelkemről: csak el ebből a pokolból: ez volt az egész szótáram, ha égtem, ha öltem, ha tovább vánszorogtam...

#### 4.

Néhány mérföldnyire voltam a várostól. Kellemes fás vidéken keresztül vezetett az utam. Nem mertem tovább menni, mert erre már őrájáratok, kerékpáros csendőrök is megfordulhattak. Elhatároztam, hogy csak a sötétség beálltával folytatom utamat. Meghúztam magamat egy lentiszkusz cserje mögött. Láz gyötört és olyan gyenge voltam, hogy állandóan ingadozni éreztem magam alatt a földet. Néha percekig olyan belső görcs fogott el, hogy a füvet haraptam kínomban. Tudtam, hogy a halál már egy túlhaladott stádium a szervezetemben és csak azért élek itt látszólag, mert néhány fiziológiai összefüggés még fennmaradt valami vékony szálán a tudatnak, mint ahogy az ellőtt fejű katona még fut egy pár lépést, mielőtt lezuhanna, ha rohanás közben éri a gránát. Néha feltűnt a messzeségben egy-egy ember, de nem volt annyi erőm, hogy támadni merjek és ha felemeltem a pattot, éreztem, hogy ernyedni izmaimon nem segít ez a veszedelmes szerszám sem. Pedig szükségem volt „papírra”. E nélkül városokon keresztül nem mehettem tovább. Afrikában minden okuk megvan a hatóságoknak, hogy a kevésbé jól öltözött járókelőket lépten-nyomon igazoltassák. Rajtam hosszú csíkokban lógott a kabát megmaradt rongytömege, a cipőm, az ingem, a nadrágom cafatokba foszlott le rólam s ugyanolyan szürke volt a portól, mint a hajam, a szám, a szempillám és a bőröm. Afrikában mindennaposak a rongyosság olyan fokozatai, amilyent Európában a sátoroscigánynál sem látni, ezért ha személyazonossági papírt és néhány frankot bírok szerezni, esetleg tovább vonsozhatom magam. Esetleg...

És valami távoli gomolyagból egy ködös lehetőség, inkább fájdalmas, mint boldog, inkább lemondó, mint áhított, reményszerű elképzelés villant át lüktető, égő agyamon, néhány féloldali nyilalás kíséretében. A torkom, mint egy nagy szálla karcolt és könnyezve vágyakoztam az út kezdetéről emlékembe ötlő mosléktó penetráns vize után. Mint nektárt szürcsöltem volna most, holott friss, hideg forrásoknak, modern vízvezetékeknek olyan közelében vagyok, hogy autón öt-tíz perc alatt elérhetném ezt az életet jelentő nagy gyönyörűséget és ebben a pillanatban, mintegy maliciája a sorsnak: egy gyönyörű Bugatti vágott el a közelben. Tenyeremre emelkedtem fektemből és bámultam utána... Távol egy kunyhót láttam. Lábra már nem tudtam állni, indiánmódra kúsztam feléje a bokrok mentén, míg kétszáz lépésre megközelítettem. Kis kunyhó volt, rögtönzött kerítéssel körülvéve. Úgy látszott, hogy valami útépítéshez kezdenek és ez itt a szerszámház. Biztosan lakik is benne valami előmunkás vagy mérnök... Talán most kezdik építeni azt az utat, amin én idáig jöttem. Sok bajuk lesz vele.

Este minden átmenet nélkül lehült a levegő és ettől valamivel jobban lettem. Felálltam és nyújtózkodtam. Menni is tudtam. Egy kórházban még biztosan szó sem lehetett volna arról, hogy ilyen állapotban elhagyjam az ágyat, de itt már alkalmas testi kondíciónak számított ahhoz, hogy megkockáztassak egy betörést. Mert a városban papír és pénz kell. Kell! Visszaforjuljak talán? Vagy bemenjek így valahová okmányt és pénzt kérni?... Mondd hát erkölcsileg fölémkérült embertársam, mit tettél volna?... Talán voltak már emberek, akik ilyenkor szépen lefeküdtek a földre és engedelmesen meghaltak, de én nem tartoztam soha az ilyenek közé. Tudtam, hogy meg kell halnom, de engedelmesen nem akartam. Talán az élet igenlése is egy fajtája a morálnak, amely némiképen áthárítja azokra is a bűnért való felelősséget, akiknek minden eszközük megvan bőségesen egy beteg, végkimerült ember megítatására, ápolására, hazaszállítására és én mégsem várhattam tőlük mást, mint szigort, büntetést, holtig tartó rabságot Indokína mocsaraiban, ahol a szökött légionisták rakják le életüket és a cementet.

Egy ember ment most be a házba drótkötegekkel és egy útépítésnél használatos háromlábú binoklival. Biztosan egyedül lakik itt... Meg kell kísérelnem betörni a házba és orvul végezni vele, mert szemtől szembe egy tízéves gyermek is elbánt volna velem. Tudtam, hogy itt most

néhány lövést is megkockáztathatok, mert nagy körzetben kihalt a tájék. Megvártam, amíg éjjel lesz. A levegő annyira lehült, hogy dideregtem és szállongó finom porfátyolokon át sietett a hold az égen. Vacogó foggal próbáltam átvetni magamat a ház mögött a kerítésen. Nem sikerült. Visszahulltam. Egyenként szedtem ki a léceket, négyet-ötöt és így sikerült bebújni. Megkerültem a házat... Az ablak csak be volt támasztva. Óvatosan tólni kezdtem... Sikerült. Miután feljutottam a karfára, pihennem kellett. Lassú, egyenletes lélekzetvételekkel, szívemre szorított tenyérrel igyekeztem eszméletnél tartani magamat. Görcs és szédülés fogott el, de visszafordulni nem lehetett. Lassan, óvatosan áttettem a lábamat és centiméterenként eresztettem le a szoba padlójára. A sarkam valami puhára ért... egyensúlyom elhajlott... késő volt: egy tenyérre hágtam! A következő pillanatban lerántottak a földre, miközben belevertem valamibe az államot, úgy, hogy összezsapódott fogsoraimon csikorgó kín nyilalt át, egy csizmahegy hatolt nagy lendülettel a bordáim közé... durva kezek felrántottak a földről és kigyult a villany... Két férfi volt a szobában. Rúgni és verni kezdtek... Érdekes, hogy nem fáj semmi és világosan észleltem a környezetet: szemben velem egy fiókos szekrény állt, rajzgöngyölegek heverték rajta... Orromon, számon folyt már a vér, csapások és káromkodások zuhataga hullott rám, amit még kibírtam volna, de egy durva kéz a hajamba markolt és úgy verte a fejemet a falhoz. Ettől elájultam...

...Sötét volt. Felkeltem a földről és megindultam egy hűvös tapintású fal mentén. Belöktek a pincébe... Felettem egy csapóajtó keretén át némi fénysugár szüremlett le hozzám, amiből tudtam, hogy vigyáznak rám. Reggel fognak megkötözve bevinni a városba, vagy már el is mentek a patrulért? Hátsó zsebemben ott volt a revolver, ingem alatt, a mellemen a patt. Végsőkig lezüllött külsőmnek köszönhetem, hogy ki sem kutattak. Itt a rongyos emberek telve vannak férgekkel, ragállyal és nem tanácsos kibontani a ruhájukat. Különben is külsőm után ítélve, még egy darab ócskavas sem lehetett nálam, bizonyosra vették, hogy egyike vagyok a közeli város kéregető csavargóinak, akik éjszaka kisebb betörésekre hajlamosak. Mit is találhattak volna egy embernél, akinek a nadrágszára combban és térdenalúl rongyokkal van átkötve, hogy ne leffenjenek szét a régen kettévált szövetdarabok. Fejjel akartam a falnak rohanni, olyan őrző düh fogott el. Ilyen út után már elértem a várost és most elfognak! Ha túléltem a mögöttem hagyott út következményeit, akkor is csak az vár rám, ami eddig volt, de büntetéssel, útéptéssel, sziklabörtönnel súlyosbítva...

Az Afrika-irtózat összesűrítette elgyötört testem utolsó energiáit. Mintha az a nagy verés, amit kaptam, gyógyító érvágás lett volna, könnyebbnek éreztem magam. Rövid gondolkodás után hozzáfogtam egy terv kiviteléhez. Megmaradt holmijaim között volt egy nagy réz öngyújtóm. A benzin már kiszáradt belőle, de azért mintha csak jelképe lenne belső erőlködésemmek, amellyel elhasznált akaratomból kétségbeesetten újra és újra tetteket csiholtam, megpróbáltam fellobbantani a kanócot. Egy villanásnyi lángocskát még sikerült kierőszakolnom, úgy hogy meggyújthattam az elkészített papírcsomót, aztán felmásztam a létrára a csapóajtóig és odartottam a hasadékhöz a lángot. Halk hangok mormolása jelezte fentről, hogy vigyáznak rám... A füstnek már ki kellett szűrődni... Már a kezemet égette a papír, de még fogtam! Hirtelen káromkodást hallottam, az arab, nem gondolva semmire, ijedten felrántotta a csapóajtót és abban a pillanatban az életemért harcolva, a hasába lőttem, feldobtam a szobába a papírcsomót és kiugrottam... A másik látta a lángot, hallotta a dörrenést, de mire logikailag összegezni tudta volna az eseményeket, már három lövés is érte. Mintha felháborodottan magyarázna valamit, úgy nyitogatta a száját hangtalanul és két-három mozdulatot írt le a levegőben karjaival, aztán nekiesett a fiókos szekrénynek és a sarokba zuhant... Kezemben a revolver, csuklómon lógott a patt és mint aki hetekig pihent, kemény léptekkel elindultam rabolni.

Ölni és rabolni! Az erkölcsi gátlások, megfontolások és ráébredések visszasüllyednek lelünkkel együtt a Hordához, ebben a más megoldást nem ismerő alternatívában: ölni, vagy halni! Harmadik lehetőség nincs...

Az elkérgesedett lélek legmélyén azonban mégis egy bágyadt sugár, valami utálkozó, súlyos nyomás nehezedett rám, a kunyhó mozdulatlanságában, ahogy álltam, halottaim között, győztesen és még mélyrebukottabban, az éjszakában.

Egy arab nő jött be és elsikoltotta magát, a betonpálca úgy csapott le a fejére, hogy nyikkanás nélkül esett át a küszöbön. Ki van még?! - néztem körül, de nem volt senki, alattam, mint egy lázálom, lángolt a pince és patronok durrogtak sűrűn...

...A legnagyobb szerencse volt, hogy egy kerékpárt találtam. Kétszáz frankom volt, egy szabályszerű személyazonossági írásom és irtózatos hasgörcessel, dideregve kerekkeztem tovább, mögöttem égrelobogó tűz és hideg halottak:

El Afrikából!...

## 5.

A városban virradt. Zöltségkordékat húzó öszvéreket tereltek libasorban, az utca közepén egy trahomás szemű arab cipőt szögecselt és dudolt. Égő olajként ömlött a fülembe, hasogató kinnal, a légióébresztő trombita hangja és messze egy erőd falán szuronyos őr állt mereven, mint kísérteties roppant árnyék a hajnalban. Azt tudtam, hogy itt megállni épp olyan halálos veszély, mintha kimerülten lepihennék a sivatag közepén. Tudtam, hogy most megint menni kell, pedig gyöngeségemben már úgy éreztem, hogy a halál csak pillanatok kérdése lehet, hogy az élet már csak homályos emlék a multamban, hogy a jelen már egy agónián túli állapot, amellyel a feloszlás ellen védekezek halottaimba... Valakitől megkérdeztem, hogy mikor indul az autóbusz Belabesz felé. Furcsa rémület fogott el, mikor meghallottam a saját hangomat: már hetek óta nem beszéltem. Egy óra időm volt az indulásig. Megváltottam a jegyet erre, az autóbusszal is fáradtságos hosszú útra, olyan állapotban, hogy a mentők Pesterzsébetről a Rókus-kórházig sem mertek volna szállítani. És hol voltam még Belabesztől! Ismét pénztelen voltam, mindent felemésztett a jegy ára. És a fájdalom a hasam felől a szívem és a tüdőm felé ágazott szerteszét és úgy szédültem, hogy pillanatonként meg kellett fogódkodnom... Tudtam, hogy az út negyed részét sem teszem meg élve, de csökönyösen, hit nélkül mégis vártam az indulást, mint a sakkjátékos, aki már felismerte ellenfele behozhatatlan előnyét és csak azért nem adja fel a partit, mert ez nem szokása... Leültem egy bisztró terraszán és ittam egy forró teát, amire beteg beleim olyan régen áhítoztak. Egy szemközti tükörből szénfekete, gonoszindulatú csontvázfej meredt rám...

...Szidi bel Abeszben éppen annyi pénzem volt, hogy lefekhettem egy kültelki hotelben két napig aludni. Egy illatszerügynök, aki mellettem utazott egész idő alatt, megajándékozott néhány fehérnemű-darabbal, úgy, hogy mikor kialudtam magam és megfürödtem, fokozni birtam a lábbadozás jóleső érzését egy sokat hordott, nem mosatott, de az enyémhez képest vadonatújnak tetsző inggel. Szidi bel Abesz világvárosnak számít errefelé. Sok az amerikai és az angol, vannak európai üzletek és két nagyon szép hotel. Európai jellegét leginkább az adja meg, hogy minden csapszék bárnak van berendezve vörös polccal, fehérsapkás italkeverővel. A mennyezetről párhuzamos lapok csüngnek le és egy generálkötél húzására mozgatják az áporodott, fülledt levegőt. Gyékényfalak kerítik el a szeparékat, benzsóval és szaxofonnal kombinált keleti zenekarok muzsikálnak. Vannak itt gránitos és makadámos utak is és alkonyatfelé, ha megkezdődik a munka, izzólámpák gyúlnak ki mindenfelé. Az utcákon afrikai emlékeket árulnak, málnaszörpös és osztrigás bódék zsúfolódnak egymás hegyén-hátán. Rengeteg szemét, zöltség, papiros, csigahéj és undorító halszag keveredik a forrósággal. A tikkasztó napon egy burnuszos arab ordítózik, tamburát ráz és ugrándozva szalad, nyomában sivalkodó gyereksereggel. Két hajcsár megrakott öszvéreket püföl rövid botokkal és valamerről szelíd elefántbögés hallatszik... Az európai kereskedők napközben nagy teknőkben fekszenek, csak a kezefejük és az arcuk van kint a vízből. Kinínt még vendéglőben is lehet kapni, aki nem bírja az ízt, az elkeveri valami főzelékben és úgy eszi meg. Most tudom csak, hogy tifuszos volt. Fésülködés közben nagy csomókban jön ki a hajam és az ügynököt, aki velem utazott, a járványkórházba szállították tifusszal. Már jól is érezném magam, ha a számban nem támadt volna egy skorbutszerű betegség. Lehet, hogy valami útközben evett mérges bogyótól, a foghúsom és a szájpadrólom, nyílt, gyulladt sebekkel van tele, amelyekből genny szivárog, percenként vizet kell innom, hogy szűnjön az égő fájdalom és minden falat, amit lenyelek, nagy szenvedésembe kerül, de kényszerítem magamat az evésre. Kicsordulnak a könnyeim, eltorzul az arcom, de eszem. Fogalmam sincs, hogy mennyi idő múlt el, mióta elindultam.

Az út reménytelen részén túl vagyok: elértem Északafrika határát. Itt újabb súlyos megpróbáltatások következnek, mert érzem, hogy errefelé képtelen leszek rablógyilkossággal fenntartani magam. Részint ebben a hivatásban itt nagy a konkurrencia, részint az egészséggel együtt, házak között, az utcákon, kezd éledezni a tetszhalott lelkiismeret.

## 6.

Este van. Az utcák megtelnek emberekkel. Belabeszben, általában Afrikában, ezek a legforgalmasabb nappali óráknak számítanak. Egy nagy puszta térségen népies szórakozásokra nyílik alkalom. Körhinták, állatszeliidítők, vándorszínészek produkálják itt magukat, matrózok, katonák és alacsonyabbrendű alkalmazottak mulattatására. Egy nagy faépületben látványos revüt mutatnak be több képben, táncokkal és állatsereglettel. Az állatsereglet három tagból állott: egy idomított majomból és két nagyon büdös sakálból. Csúnya nők rosszhangon énekeltek, Európából kimustrált jelmezekben. Szünetben vizet árultak és egy nagyon lehanggolt pianinó a Kék Duna című keringőt játszott, foszlányszerűen dobálva ki a melódiákat a moslékízű, langyos levegőben. Ide azért jöttem be, mert a címlapon feltüntetett sok francia szereplő között egy név ötlött a szemembe: „Monostori”. Csak magyar lehet! Sovány kis horgasorrú ember volt Monostori. Énekelt, táncolt és egy hosszú rúd segítségével idomította a hiénákat. A rúdon kívül még egy korbáccsal is csattogott felénk és az állatok meg is ijedtek tőle, amit úgy demonstráltak, hogy a ketrec egy távoli sarkába vonultak és a legádázabb döfködésre sem voltak hajlandók előjönni. Ezek után Monostori az ijedt sakálokra mutatva, mélyen meghajtotta magát.

Görcsös reménnyel kapaszkodtam ebbe a lehetőségbe, fillér nélkül, mélyen bent Afrikában, reménytelen helyzetben. Előadás után felkerestem Monostorit. Egykedvűen nézett végig rajtam, szomorú szemeiben valami örök közömbösség szürkéllett. Beültünk egy kocsmába beszélgetni. Mérnök volt Pesten, szerencsét próbálni jött Algirba, eleinte rendesen keresett az útépitéseknél, aztán megbetegedett... Később kocsmaokban énekelt, így került a társulathoz, ahol színész, titkár, állatszeliidítő... Beszéd közben egy-egy hangot, mint aki megijedt, hirtelen visszarántott a gégéjébe. Ez a jellegzetes asztmatikus beszéd Afrikában, a klíma halálosságát jelenti európainál... Az arcára nyirkos fényfoltokba ült ki a belső pára, a szemei sötéten karikásak voltak. Hazakerülni?... Már mindegy. Semminek sincs értelme... És nagy sárga ujjával elpöckölte a cigarettavéget, amely, mint valami rakéta lendült föl és néhány looping the loop után az ablakpárkányra esett. Nem meséltem el a történetemet. Minek? Ez az ember már túl van azon, hogy honfitárs, szenvedés, légio és bármiféle fogalom, vagy érzés hasson rá. Inkább közönyösségből, mint részvétből azt mondta, hogy elvisz a társulattal Dakarba.

Dakarba!

Egyenlítő! Kikötőváros!... Menekülésem első igazi nagy győzelmes ettapja! Reménytelen távolságok deltája!... Milyen boldogan utaztam, mint etető a sakálok ketrece mellett. Pedig az elviselhetetlen büztől állandó hányingerem volt, a ruhám, a bőröm úgy magábaszívta az átható hulladékszagot, hogy még hetek múlva is émelyegtem tőle... De milyen pompa és kényelem, milyen céltudatos, eredményt ígérő, tartalmas vándorlás volt ez, a mögöttem hagyott reménytelen irtózatok ámokfutáshoz képest...

## 7.

Dakarban már utazási irodák vannak, forgalmas belváros, európai és amerikai turisták, előkelő bárók, kitűnő zenekarok és artistaszámok. Dakar külsőleg modern, nagy város, kikötője talán modernebb, mint Hamburg, munkazaja és forgalmilármája nem vontatott, hanem nyugtalan és ideges, de a túlsúfoltsága, a napsütésben, elviselhetetlenül bántó fehér falak, az undok karatyolás, a tarka nyüzsgés, a sok szemét és a levegőben izzó porszemek minden modernség felett jelzik, hogy ez itt még nagyon is Afrika, amilyen hirtelen parti fekvése miatt felszerelték rá Európát, hogy még Baukunst-ház is látható itt-ott. Micsoda küzdelem, milyen táv, amit elhagytam és hol vagyok még a börtön kapujától, ahonnan kilépve végre lélekzetet vehetnék, mert ez a vergődése és kapkodása a tüdőnek, amivel itt a tátott szájjal beszívott forróságból meddően próbál oxigént zsarolni, egész más életműködés, mint amit általában lélekzetvétel alatt értünk. Egy palánkkal elkerített nagy telken valóságos tevepark van, kirándulók és egyéb utasok számára. A ganéjban térdelő állatok lomhán mozgó nyakukkal, szelíd bárgyúsággal néznek mindenre. A bejáratnál két-három félmeztelen ember nyergeket varr és kopácsol. Itt volt a tevehajcsárok kávéháza, ahol elképzelhetetlen rongyosságom formaruhának számított. Nagy csoportokban álldogáltak és jártak ki-be egy kávéház terraszán. Nyomban láttam, hogy itt nyugodtan meguzsonnázhatok és könnyen elkeveredhetek fizetés nélkül a terrasznak valamelyik szélső asztalától a forgatagba. Kávét ittam és croissan-nak nevezett kis száraz kifliket ettem hozzá. Itt történt váratlanul, hogy odalépett az asztalomhoz monsieur Friedrich. Alacsony, kövér emberke volt, nagyon vastag vörös nyakkal és ezt a vörös nyakat állandóan kendővel törölgette, hogy az izzadság ne folyjon be a gallérja mögé. Ferde szájjal, rekedt, de harsogó hangon beszélt és köpködött. Fentírt sajátosságait csak később konstatálhattam, mert miután leült az asztalomhoz és szivarcsutkáját egyik szájaszéléből átrágta a másikba, hosszabb ideig némán fixírozott. Már elhatároztam, hogy pofon fogom ütni, mikor végre megszólalt:

- Maga szökött légionista.

Torkomon akadt a croissan.

- Csak nyelje le. Tőlem ne féljen. Sőt, szerencséje van, hogy találkozott velem. Magas és szőke, ez a szerencséje.

Az ember soha sem tudhatja, hogy mivel csinálja meg a szerencsését. Ha véletlenül alacsony és fekete vagyok, akkor Friedrich úr le sem ül az asztalomhoz. Folytatta:

- Én boxmeccseket menedzselek és szükségem van sürgősen egy német bajnokra.

- Ez esetben félek, hogy nem fogok megfelelni céljainak, mert sem német, sem boxoló nem vagyok.

- Maga marha! Csak nem gondolja, hogy egy boxmeccsnél a bajnokok anyakönyvi kivonatát osztogatják? Ha valaki hosszú és szőke, az német. Ha göndör és nagy orrú, akkor spanyol. Boxolni pedig majd megtanul annyit, amennyire szüksége lesz. Már két napja keresek ebben az istenverte városban egy magas szőke embert, aki hajlandó szerződni. Én a kikötőnegyedben boxmérkőzéseket rendezek és természetesen politikai feszültség nélkül az ilyesmi nem ér semmit. Kell egy francia bajnok, aki győz és még fontosabb egy ellenszenves német bajnok, aki majdnem győz, de a végén leüti. Ez fokozza a közönség izgalmát. Szóval szerződtetem magát sorozatos mérkőzésekre a francia bajnokkal. Na?

- És kicsoda a francia bajnok - kérdeztem.

- Egy nagyon szellemes görög fiatalember.

- De én nem tudok boxolni!

- Ne féljen semmit, ő sem tud.

- Hát ki tud?

- Én, - és rámnézett kíváncsian, agresszíven - itt nem kell sokat tudni. Itt a politika a fontos. Én elég jól boxolok ahhoz, hogy az alapmozdulatokat megmutassam. A további ténykedése abból áll, hogy ha a közönség szidja, akkor maga vicsorítja a fogát, azután veséni az ellenfelét, vitatkozva mellbelöki a bírót, végül az utolsó menetben egy ütésnél „lefekszik” és hagyja, hogy kiszámolják.

Indultunk. Kifizette a kávémat és elvezetett az óváros valamelyik ócska hoteljébe. Benyitotunk egy szobába, ahol már ott feküdt a sezlónon minden mez nélkül a partnerem, álmatag külsejű, klasszikus orrú fiatalember, fején vizesruhával, mellette, a földön lavór. Friedrich bemutatatta:

- Ez Agragapollusz, az ellenfele.

Ellenfelem rámnézett és mélységes utálattal a fal felé fordult. Friedrich evvel nem törődött és hozzálátott, hogy behatóbban foglalkozzon velem:

- Nagyon tetves?

- Meglehetősen, - feleltem őszintén.

- Akkor most elmegyünk a fürdőbe, itt van egy ruha az elődjétől, a magáét égesse el. Ebben a szobában fog lakni Agragapollusszal együtt. A söntésben előfizetem a kosztját és feltételezem, hogy e tekintetben nincs elkényeztetve, mert az elődjével nagyon sok differenciám volt az evés körül.

- Most hol van a német bajnok?

- Szegényt Port-Negróban agyonverte a közönség. Remélem, ez magát nem befolyásolja elhatározásában.

Legyintettem.

- Szóra sem érdemes...

...Igy lettem én Európa-bajnok, aki Friedrich úr plakátjai szerint annak idején több menetben knockautoltam Jimmy Hankinst, „A Nilus Vad Aligátorát”.

## 8.

Két napig oktatott a tennivalókra, amíg a plakátok elkészültek. Kikötötte többek között, hogy nem kell ugyan komolyabban megütni egymást, de amelyikünk nem vérzik a mérkőzésen, annak levonja aznapi gázsiját. Mert ha ez a publikum rájön, hogy becsapják, akkor óriási botrányt rendez. Megtanította rá, hogy kell vesélni Atragapolluszt, aki szelíd szomorúsággal nyújtotta ütésre a szóbanforgó szervnek megfelelő deréktáji felületét. Másnap már olvashattam az öles falragaszokat, melyek hirdették, hogy Fred Hartmann európa bajnok, a „Német Pampák Vad Bikája” este hétórai kezdettel megmérkőzik Roger Ruban francia bajnokkal a „Szahara Veszett Elefántja” címért, az Etranger nevű grande-barban. A grande-bar, nevéhez méltatlan szűk sikátor sarkán világított sárga és vörös, vakci fényeivel. A mérkőzés céljaira szolgáló helyiséget az ivóból alakították át, a kényelemnek és a modern higiéniának nem minden követelménye szerint, de itt a kikötőnegyedekben már az emberek pusztá külseje elárulta, hogy ijesztően igénytelenek.

Délután felpróbáltam elődöm dresszét, aki fénykép után sovány embernek látszott. Mikor magamra vettem az örökséget, akkor sejtettem csak, hogy milyen vékony lehetek én, olyan siralmasan bő volt nekem ez a dressz. Hátral kissé összevarrtuk, lábszárban, vállban némi betétet láttuk el és így nemcsak a dressz lett alkalmasabb a mérkőzéshez, hanem én is, löcsnyi lábcsontjaimmal, tüdőcsúcsra roskadt vállaimmal, behajló mellemmel mint egy szenvedésekkel teleírt eleven napló. Csak kiszögelő halálos pofacsontjaimon nem bírtam segíteni, de Friedrich úrnak erre is volt receptje:

- Rágjon össze egy csomó kenyérbelet és tartsa a szájában!

Ez szemmel láthatólag elvette arcom beesettségét, de előidézője lett annak a furcsa jelenségnek, hogy Atragapollusz egy boxütése nyomán a fél arcom behorpadt és úgy maradt, tekintve, hogy a megrágott kenyérgyurma felülete nem volt rugalmas és nyomásra változtatta alakját. Elferdült félarcammal olyan fantasztikusan néztem ki, hogy egy gyengébb idegzetű hölgy az első padosorban kiejtette szájából a virzsiniát és elájult.

Nyolc óra felé lemostuk magunkat hideg vízzel, megettünk egy adag marhahúst, amely a hotelkonyha lomtárából kerülhetett elő és mentünk a mérkőzésre. A helyiség arányaihoz mérten tekintélyes számú közönség jött össze, olyan emberekből, akiknek a külseje kevés jót ígért. Marcona hajóslegények, cigányképű, alattomos szemű suhancok, mindenféle bőrű, durván kifestett nők, vörös blúzokban, fekete, csipőre simuló szoknyákkal. Kézkubonyos dokkmunkások jöttek lármásan. A bejáratnál mindenkit átkutattak, mert rendőri intézkedés értelmében a kültelki sporteseményeket csak az látogathatja, aki a sötétben leteszi a fegyverét, fütyköt, pisztolyt, kést, amiről számot kapott, csak úgy, mint a városi színházlátogató közönség, ha ruhatárba adja a belépőjét, klakkját. Csak a ring körül felállított testőrség: tíz hivatásos verekedő, akik testiépségemért feleltek, voltak felszerelve gumi- és vasbotokkal. Friedrich egy szakasz rendőrt is kivezényeltetett, okulva előző példákra, de ezeket nem engedte a „terembe”, hanem egy hátsó bejáratnál várakoztak, hogy szükség esetén kéznél legyenek. Ha a rendőrök bent lettek volna a helyiségben, úgy a nézőközönség látogatása bizonyára elmarad. A bíró, egy keménykalapos, rablóarcu úr, gummiszorítókkal színes ingújjain, feltartotta karjainkat és találomra elmondott rólunk néhány olyan adatot, hogy elképedtem. Atragapolluszt, aki tíz kilóval súlyosabb volt nálam, öt kilóval kevesebbnek jelentette be, egész más neveket harsogott, mint amik a plakátra voltak nyomva és eleve kérte már a nagyérdemű nézőket, hogy lehetőleg tartózkodjanak a nemtetszés tetteges demonstrációitól, mert ez esetben nem áll módjában testiépségükért garantálni...

- Majd meglátjuk, mondta az első sorban egy deszkavállú egyén és ügyesen felköpött az emelvényre, hegyin találva a bíró cipőjét. Most magam alatt láttam körben a helyiséget: kidülledt, vért kívánó szemek, verekedés izgalmát leső arckifejezések, kócos hajak, buldogg szájak, széles forradások, gorillajárású érkezők, robosztus mellkasokkal, szembehúzott sapkákkal... Friedrich úr közvetlenül a ring mögött ült, álmos szemhéjjai le-lehúnyódtak. Hüvelykujjával egyet bökött a kalapja peremére, hogy tarkóig csúszott hátul a karima és sokszor megtörölte vörös nyakát. A fullasztó melegben áporodott rongyok párája ülte meg gőzködösen a duplán trópusi atmoszférát. Csend lett... A közönségnek ez a várakozása inkább olyan volt, mint mikor a párduc ugrásra húzza össze magát. Vihar előtti szélsend baljós mozdulatlansága ülte meg az izzó termet... Az arcok nedves, zsíros fénnel meredtek felém. „Mit akartok tőlem, nyomorulttól?”, szerettem volna testvérien, feléjük tárt karral sírálni, csüggedten, gyámoltalanul, de a bíró nadrágzsebéből egy tábla bagót húzott elő, nagy sárga fogaival lemarcangolt róla egy rágásnyit, majd visszacsavarva a sztanolba, újra zsebetette és megadta a jelt!

Összecsaptunk!

...Aragapollusznak szerencséje volt, mert már az első menetben nagy rutinnal beletartotta az orrát egy ütésembe, hogy vérzett. Evvel biztosította a gázsiját. Az én arcom még a második menetben sem vérzett, olyan szelíd és gyenge ember volt a görög. Már aggódni kezdtem a fizetésemért, mikor nagy megkönnyebbülésemre fölrepedt a szám széle. A görög jól tudta a szerepét. Menekült az ütésem elől, miközben a közönség úgy üvöltött, mint rétségi sakálok kara telihold idején. A testőrök alig bírták feltartani őket, állandóan ott tolongtak a ring körül és míg sikerült hátrább szorítani az erőszakosokat, négyen hullottak el a gumibotok alatt. Ezeket kivitték ápolni.

Háttérben a kocsmáros nyugodtan mérte a snapszot, ami egyáltalán nem járult hozzá a kedélyek csillapodásához. Ezek után leadtam a betanult „mélyütést”, amitől Aragapollusz elvágódott, mint egy színpadi halott. A bíró kivörösödve kiáltozott velem, mintha felháborítaná ez a gazság, mintha egyáltalán olyan ember volna, akit bármilyen gazság felháborít; én a fogamat csikorgattam és mellbelöktem... A közönség mint egy ember rohant a ring felé, székek emelkedtek a levegőbe... Ha elérnek, ízekre tépnek szét és nekem vicsorognom kellett rájuk. A kocsmáros, talán, hogy eddigi ténykedését ellensúlyozza, vödörszámra öntötte a vizet rájuk, minden különösebb hatás nélkül, a testőrök eszeveszetten dolgoztak, valóságos ostrom volt, de a hivatásos verekedők mint várfal állták a sarat. Csak egy légionistának sikerült áttörni a kordonon, derékszíjját lóbálva ugrott a pódiumra, de a bíró egy könnyed gesztussal leütötte és kiszámolta. Mint egy karmesteri pálcát, két újjal apró gumibotot rántott ki a felső zsebéből és evvel a mozdulattal már koppintott is a fején, de a következménynek azzal a biztos tudatával, hogy oldalt sem nézve, tette vissza miniatűr gumibotját és az egész pofa bagót jobbról balra tolta arca belsejében. Ilyen nyugodt szakember volt a bíró. Egy másik felkapaszkodó suhancot én magam rúgtam orron-szájon, hogy hörögve bukott vissza a tusakodók lábai alá. Friedrich a nyakát törölte és szivarozott...

A pánik csak akkor csillapodott, mikor Aragapollusz felemelte egyik karját, jelezve, hogy szólni kíván. Méltósággal beszélt. Sokban hasonlított az ifjusági regényekből ismert vakmerő, de higgadt indiánfőnökökre. Kérte az embereket, hogy csak a mérkőzés után végezzenek velem. Neki meg kell mutatni, hogy boxolás terén elbánik egy bossal. Ha a mélyen tisztelt közönség már most agyon ver engem, akkor ő nem nyerheti el az „Afrika Veszett Elefántja” címét, ami pedig életének leghőbb vágya... Sebesülteket vonszoltak ki, lábuknál fogva, mint nagy zsákokat, külön kis csoportok verekedtek itt is, ott is dühödt szóváltással, de a nagyobb része a közönségnek ismét visszaült a helyére.

Az ajtóban a kocsmáros valakinek négy-ötször a fejére ütött egy lapáttal...

...A hőség elviselhetetlen volt és szervezetemben még olyan közlelől kisértett a sok átélrt rendkívl erőfeszítés, hogy lehetetlennek látszott állva maradnom. Szemem előtt sűrű, táncoló fekete pontokon keresztül, mintha körhintán ülne mindenki, vonultak el az arcok, lassan lassan ismerősökké válva... Agragapollusz a gyomromat ütötte villámgyorsan két ököllel és aggódva biztatott, hogy még egy menet az egész, aztán mehetünk haza... Erőt vettem magamon és vaktában csépelni kezdtem. Ámulva hallottam Agragapolluszt, amint lecsapott rám és ezt hörögte: „Itt van egy Elszászért!...” Csodálkozva hallottam a hangomat, amint kiáltom: „Nesze neked Ruhrvidék!”... Lassan elfelejtettük, hogy az egész csak betanult játék, négy öklünk keservesen csapkodott a Wacht am Rhein taktusára és már igazi német és igazi francia püffölte ott egymást: egy görög, meg én. A közönség minden felkiáltásunkat harsány üvöltéssel kísért.

Végre! Végre! Elkezdődött a kilencedik menet. Nem is volt komédia, ahogy szédelegtem körben, a kötélbe kapaszkodva, jártányi erő nélkül, míg végül egy ütés irányában eldőlttem és boldogan, mintha puha ágyban feküdtem volna lehunyrt szemmel, úgy maradtam. Agragapollusz megvetően belémrúgott, de a bíró már nem tudta elharsogni újabb szemtelen hazugságait, mert a tömeg egetverő üvöltésben tört ki és mint türelmének koronáját, végre megvalósíthatónak látta agyonveretésemet. Most már kevés lett volna nyolc testőr, de benyomultak a rendőrök, pokoli zshivaj volt... csörömpölés... ordítás... füttyülés, aztán nagy robajjal ledőlt valami... Fél szememmel felpislantottam: Friedrich nyugodtan ült a helyén s legnagyobb meglepetésemre egy gázmaszkot vett fel komótos mozdulatokkal... Néhány halk pattanást hallottam, aztán valami savanyú fojtó szag durva markolással kezdte kicsavarni orromat, számat, a szemeim égtek: könnyfakasztó bomba!

...Ültem az ágyon és a cipőmet fűztem. Zúgott a fejem és minden csontom fájt. Agragapollusz övig meztelenül egy lavór víz előtt állt és alvadt vércsomókat szipákolt ki az orrából. Ő is szökött légionista volt, hajdan Athénben szabó, később hajószakács. Lányosan fehér mellén egy kis keresztet hordott vékony aranyláncon, bárgyu, szelíd nagy szemei vízszíniően kékek voltak, kissé talán fehérbejátszóak, mint ahogy általában Agragapollusz minden tekintetben Albinókra emlékeztetett, de még a lelke is, a szelleme is ilyen tónustalanul, színtelenül világosszíni volt. Az éjjeliszekrényen egy keretezett Madonna-kép állt. Ezt magával hordta mindenfelé.

Vacsora után összeültünk az ágyban, felhuzott térdeinket átkaroltuk és elmeséltük az életünket. Micsoda szomorúságok jöttek ott elő, mint meztelen csontok az élő hús alól, micsoda szerelmek, bűnök, akarások, szenvedések buggyantak fel multunk kráteréből és hömpölyögtek kénesen végig egymás értelmén, mint pöffögő láva, ahogy ott ültünk ketten európa-bajnokok, füstre akasztott életünkkel...

## 9.

A Luxor nevű óriásmotoroson voltam szakács... csak annyit akartam megtakarítani, hogy egy kis szabóműhelyt nyissak otthon... - mesélte a görög. - A meleget még bírtam valahogy, de együtt a tűzhely melegével kibírhatatlan volt... Mindenki azt mondta, hogy Afrikában most kezdődik valami... Oranban leszálltam, szép nagy város... gondoltam: nagy baj itt nem érhet... Most sem tudom, mi történt, hogy történt... Ami azóta volt, az már velem történt, de rajtam kívül... Sok hónapra elájultam és még nem tértem magamhoz, jobbra mentem, balra mentem, beszéltem emberekkel, utaztam, aludtam, lövöldöztem... Az egész olyan zavaros és biztosan a melegtől van... Minden bűdös és minden kifáraszt, nem akartam többé semmit, nem vágyódtam sehova... Az élet itt olyan, mint egy nagy lapos kavics... És olyan fehér, hogy káprázik tőle a szemem... Ha eszembe jut Görögország, akkor még sírok néha... Ott él az anyám, nővéreim vannak, akik még felnőtt koromban is úgy bántak velem, mint egy kisgyerekekkel... Elhallgatott és mert Görögország jutott az eszébe, néhány könnycsepp buggyant elő a szemcsarkából, maga elé nézett és sírt, Agrabapollusz, a bajnok. Afrika Veszett Elefántja... Mint olyan emberek, akik jobb meggyőződésük ellenére arra kényszerülnek, hogy üssék egymást, szoros és bensőséges barátságot kötöttünk és két egyforma részre feleztük irtózatot gyűlöletünket Friedrich úr iránt. Friedrich úr, mintha a társadalom legbensőbb lényegének szimbóluma lenne, agyonhajszolt és eltartott minket. És ha érdekei úgy kívánták, akkor egy zárt helyen megvertük egymást a göröggel.

Délután a köztereken bolyongtunk és mélységes megértéssel beszélgettünk. Agrabapollusz elmondta, hogy jegyben járt egy örmény lánnyal, én is előkotortam valahonnan egy megbámult, gyűrött fényképet, ilyenkor örök barátságot fogadtunk és este véresre vertük egymást, Elzászáért, a Ruhrvidékért és különösen Friedrich úrért, aki szerette a jó szivarokat, az elsőrangú hotelokat, és a fiatal nőket, ha nagyszeműek voltak és feketék. Minden héten egyszer félholtra lincselte a közönség, mire kiszabadítottak. Hat halálesetre emlékszem bajnoki mérkőzéseim idejéből, csapszékeket romboltak körülöttünk, padokat törtek, asztalokat dobáltak és egy idő múlva csodálattal állapítottam meg, hogy ehhez is hozzá lehet szokni. Friedrich úr mindig ott ült a vihar közepén, a ring egyik sarka mögött, mindig szivarozott, törölgette a nyakát és soha sem érte egy karcolás.

Az egyetlen embert, aki boxolni tudott, - az egész társaságból...

## 10.

Közben olyan hőség lett, hogy a levegő, mintha teljesen kiszikkadt volna, csak poshadt forrósággal töltötte meg a tüdönket és a hús úgy elernyedtt rajtunk, mintha le akarna folyni a csontjainkról. Ilyen állapotban hurcoltuk magunkat mindenfelé. A szemeinket nem tudtuk egészen kinyitni, halántékaink, mint kopoltyuk lüktettek és szállongó láthatatlan porszemek égő tűhegyekként érintették az arcunkat. A fehér falakról valami hangtalan és mégis óriási zúgással sugárzott ki a forróság, már iszonyatos volt leküzdeni nyeldeklőnkön a tengeri halat, kültelki hotelok kukacos lepedőjén feküdni, idegen szagokat szívni be a párnákról és egyre több betétet helyezni el a dresszeinkben. Mert Agragapollusz is fogyott és már láttuk, hogy lesz idő, mikor a sok betét mellett jóformán alig leszünk mi is a trikóban. Koponyatetőmön át sűrű nyilalások fúródtak a fejembe, mint egy mementóképpen, hogy most már igazán itt a vég, a maximumra tágult vérerecskék egy hirtelen pattanásával... Napok, események, utak, városok, egy zavaros gomolyagban torlódtak, és forogtak az agyunkban, a tudat tartalma nélkül, miközben motorikusan végeztük Friedrich úr intézkedéseit: „Szálljanak föl... vegyék elő a jegyet... itt fognak lakni... mindjárt hét óra! Gyerünk a ringbe...” Fehér, vakító, zsibbasztó afrikai városok észrevétlenül, névtelenül maradtak el, csak döcögött velünk az autókar, csak püfföltük egymást és szipákoltunk lavórok fölött és feküdtünk gőzburokban, nedvesen, lihegve... Piszkos négergyerekek, tevék, por és arabok az ő koszlott formátlan rongyaikkal, karatyolásukkal, görnyedthátú bandukolásukkal, a zajok és rikácsolások hatalmas, émelyítő lokálkoloritja, mint egyetlen örök nagy kerete az egész vándorlás komplexumának, épületek és nevek különbözőése nélkül hánykolódtak az agyunkban, mint Afrika benyomása... Djebel, Oran, Dakar, Belabesz, hát nem mindegy?... Mi változik azon kívül, hogy egyre megyünk, túllépve azt a vonalat, ahol még Élet, megállás nélkül, hátunkon cipelve a túlfűtött, láthatatlan kazánt...

Végül új stádiumba kerültünk. Az elmekórtanban amnéziának nevezett kóros érzéketlenség állapothoz hasonlatos letargia volt már az, amilyen csökkent intenzitással hatottak ránk a külvilág ingerei, ahogy már egész puhára főttünk ebben a túlhevített lábosban, energiátlaná, szótlanná, közömbössé minden iránt, amit érzéssel vagy értelemmel kell felfogni. Talán már ketrecben is mutogathatott volna minket Friedrich úr... Casablancában voltunk...

...A kültelki portás avval dicsekedett, hogy van itt egy háromezer személyes mozi. Nézzük meg. Janningsot adják.

Nem néztük meg Janningsot. Kint ültünk a kikötő parti cementlapjain és a hajókat néztük. Hol tud Jannings annyi tragikusát, annyi szépet mutatni nekünk, mint egy hajó, amelyik távozik Afrikából? Egyre gyakrabban fordult elő, hogy nyitva felejtettük a szánkat. „Még egy erőfeszítés...” motyogtam magamban és eszembe jutott az égő kunyhó, ahogy kerekezve visszaneéztem rá, haldokolva és futva. Most még csak egy erőfeszítés kellene. Egyetlen egy... és olyan tehetetlennek éreztem magam, hogy síránkozva fordultam örök ellenfelemhez és legjobb barátomhoz, mint valami gyerek, aki szemrehányást tesz:

- Agragapollusz Oktáv, nekünk el kell mennünk Európába.
- Hogy akarsz te Európába menni? - kérdezte hitetlenül és lenézéssel fatalista hangsúlyában.
- Azt nem tudom. De nekünk most már el kell mennünk, azt lásd be és gyere...

Volt néhány frank megtakarított pénzünk, természetesen még egy rövid útra is kevés. Erre Friedrich úr gondosan ügyelt. Hogy ne mond hassuk fel a barátságot neki, oly módon intézte elszámolásainkat, hogy készpénzben igen kis összegeket kaptunk csak, fizetésünk nagy részét

természetben és előlegképpen adta, ruhadarabok, dohány és más olyan cikkek alakjában, amelyek nem tartoztak az ellátáshoz. De azért egy pár frankunk volt, kettőnknek együtt talán hatszáz és elhatároztam, hogy rákényszerítem magam még egy cselekvésre. Erre már nem lettem volna képes néhány pohár erős pálinka nélkül.

A pálinkát lent a dokkok között ittam egy kis színes bárban, ahol gyöngyfüggönyös oldal-bejárók voltak. Tulajdonosa egy szmokingos cvikkeres kínai, zenészei megsárgult európaiak, a földön ültek, valamennyien bágyadtan és jazzszámokat játszottak nagyon hamisan. Ezek az európai zenészek, akiknek erőtlén hangszerkezelésében disszonáns török muzsikává vedlett a legpatogóbb európai slow-fox vagy pazedobl, jelképezték a földrész hangulatát... A szomszéd asztalnál feketehaju, kétségbeesett tekintetű artistanő vitatkozott egy szikár, nagy állú emberrel, akin rögtön látszott, hogy angol. A nő izgatottan cigarettára gyújtott és idegesen dobolt az asztalon hosszú ujjával, amelyeken a nikotin sárgán befátyolozta a vörös körömlakkot. Azután felugrott, az angol megragadta a csuklóját, de a nő kiszakította magát és elfutott. Az angol utána. Én utánuk...

Langyos esti köd nehezedett a dokkok fölé, láncok és daruk lassú cseppeket hullajtottak alá és mindenféle színű lámpácskák fényudvaruk mélyéről pislákolnak tört világosságaikkal. Dúslombu fák nehéz párákat lehettek földig hajló karleveleik közül és egy-egy csónak verődött loccsanva, koppanva a bazen oldalához... A sarkon vitatkoztak. A férfi vállánál fogva rángatta a nőt és szitkolódzott, a nő lökdöste magától és síráncozott, távolabb tőlük egy félmeztelen arab üldögélt a parti lépcsőn és halkán, melódiátlanul dúdolt. Az idegen látta, hogy jövök, felismerte, hogy ott ültem a bárban, egyik kezével fogva a nőt, egész szembefordult velem és hangosan, gorombán rámkiabált:

- Menjen a fenébe!

Megálltam, szétterpesztett lábbal és hátratett kezekkel. A légionistát Afrikában és Dél-Franciaországban kikerülik, mint a veszett embert. Nem azért, mert erős, vagy ügyes, hanem az életet rongyba sem vevő állati érzéketlensége, amellyel félelmet, veszélyt nem ismer, nem mérlegel, alacsonyabban egy fokkal mindenkinél, akiben az élet célja, valahová tartozása még meghagyott némi óvatosságot: veszedelmesebbé teszik a légionistát mindenféle gyilkosnál és rablónál.

Aki ilyen ég alatt, ilyen élmények után még élve állt Észak-Afrikában, annak izomtalan karja, tuberkolotikus soványsága mellett is az ereje és a küzdőképessége, vadsága, elszántsága, nagyon sok erősebb emberrel szemben ijesztő hatalom. Ezt láthatjuk itt néha egy-egy verekedésnél, kocsmában, mikor valamelyik, betegesen sovány néger két matrózt ver le a lábáról... Az angol elengedte a nőt és lassú léptekkel jött felém abban a hitben, hogy most valami szabályos verekedés fog kezdődni, amelynek eleje, folytatása és vége lesz. Ezért meglepetés-szerűen érte, mikor egy lépésnyi közelbe ért, hogy rávetettem magam, rugva és ütve egyszerre... Még láttam a nőt, ahogy szájához tapasztott kézzel a falhoz dőlt rémulten, még láttam az arabot, ahogy hátra sem fordult, aztán már gurultunk a pocsolyában. Az ütései nem fájtak kicserzett testemen, csak mikor egyik kezével könnyedén átfogta a torkomat és a falhoz szorított, éreztem, hogy rendkívüli ereje van. Kimaradó lélekzettel csépeltem és rúgtam, hogy kénytelen volt felengedni a torkomat, hátraléptem és kést rántottam.

- Te szúrsz?! - mondta fenyegetően és lassan közeledett... Feléje rúgtam! El akarta kapni a lábamat, de ez a fél másodpercnnyi lehajolása elég volt ahhoz, hogy belevágjam a kést... Egymásra estünk. Én felálltam.

- Megölte? - kérdezte a nő tárgyilagosan.

- Nem tudom... fussunk!

Felfelé vivő kanyargó szűk sikátoron futottunk, elvásott grániton, aztán jobbra fordultunk, majd ismét balra... A nő kifulladásig megállt, két kezét a mellére szorította és megszólalt magyarul: „Uram Isten!”

- Maga magyar?! - kérdeztem én is magyarul és szinte ordítva. Egy ablakból leöntöttek ránk valamit, tovább siettünk. Ámulva néztük egymást. Aztán szótlanságban mentünk sokáig. Egy téren leültünk, kifestette magát...

- Pesti artistanő vagyok. Ez az ember tizenkettőnket lecsalt ide Afrikába. Azt mondta, hogy egy revüt fogunk játszani... már tizen eltűntek közülünk különböző éjszakai helyiségekben, ahol táncolni kényszerített minket... Most azt akarta, hogy holnap utazzam vele Dakarba... De így én is eltűntem volna... Ki tudja, hová?... Nem akartam utazni és a gázsimat kértem tőle... Mert nem ad gázsit, csak sminket és kosztot... Akkor jött maga... Kicsoda maga?

- Azt hagyjuk... Most mit akar csinálni?

- Megismerkedtem itt egy jószívű csempésszel... nagyon megsajnálta és megígérte, hogy a egyik vitorlásával átküld Portugáliába... Már beszéltem is a hajóssal, holnapután megy és vele fogok menni! Portugáliából talán elvergődöm még egyszer haza, az Aradi-utcába... - az Aradi-utcánál két tenyerére borult az ölén és zokogott, látszott, hogy most van az afrikai halál első stádiumában, amit úgy hívnak, hogy idegi összeroppanás. Felnézett. - Groszmann Zsuzsi vagyok, tisztviselő is voltam... leépítettek... jól táncoltam... azt hittem, itt Afrikában most jobb viszonyok vannak...

Elvezetett engem is a hajóshoz. Haláskülsejű ember volt. Telőtől-talpig végignézett néhány-szor. Miután az arcomat tanulmányozta, kissé megvetően legörbült a két szájaszéle. Belement, hogy hatszáz frankért elvigyen a társammal együtt. Két nap múlva indult. A lány azt mondta, hogy nem mer többé visszatérni a hoteljébe, különben is csak pár rongya van ott, pénze nincs... Magammal vittem és szobát nyitattam neki mellettünk. Megfogadta a tanácsomat, hogy legokosabb lesz, ha a hosszú tengeri útra férfiruhába öltözik. Megmondtam Agrabollusznak, hogy holnapután minden felmondás nélkül itthagyjuk Friedrich urat és Afrikát. Megráztam és úgy ordítottam a fülébe: „Európába megyünk!” Valami szentéletű archaikus mosollyal nézett rám, hunyódó szemeinek szinte haldokló pillantásával. Agrabollusznál már csak áttetsző szálak kötötték össze a gondolatot a cselekvéssel...

## 11.

...Groszmann Zsuzsi kitöltötte a teát. Kedves volt és házias. Afrikából csak az a fiatalságához szokatlan három sárga ránc beszélt két szeme sarkában, de még nem érintette meg a Nagy Halál, az igazi gyilkos Afrika, csak bebotlott itt egy pillanatra a pusztulás küszöbén és ha különös jó szerencséje van, megmenekül egy szörnyű élmény árán, nem úgy, mint társnői, a tizenegy vértanuk, akiket már átkarolt az egyenlítő hosszú gyilkos polipkarja is, akik talán már olyan távolságokban vannak az Európa felé vezető lehetőségektől, hogy kénytelenek menni mindenkivel, mindenfelé abban az alvajáró állapotban, amelyből még a halál kapuját is szerencse, ha megtalálják... Groszmann Zsuzsi mosolygott és beszélgetett és szép volt. Ahogy kérdezett engem magamról, tétova nyelvvel, nevetségesen idegen és mégis ismerős adatokat mondtam rokonokról, környezetekről, mintha egy előző életemből homályló álomszerű képek vetődnének fel bennem... és még éreztem, hogy a félig hült hamu alatt, valahol életképes parázs is van, különösen éreztem ezt, mikor avval az ösztönös kacérsággal nevetett valamin, ami a legártatlanabb női lélekből is felvetül az arcra férfitársaságban, még különösebben éreztem, mikor ezeket mondta: „iroda... Duna...” Később azt is mondta valamire, hogy: „Molnár Ferenc...” És magamon is éreztem valami elfelejtett udvariasságot, társalgási ambíciót lelkelem miocénjéből integetni... Később, mikor már Groszmann Zsuzsi a feleségem volt, azt mondta, hogy esetlen voltam, mint egy inasgyerek, akadozva beszéltem és a szemem állandó riadt bizalmatlansággal járt ide-oda. Azután megfogtam a kezét, hagyta és nézett rám mosolyogva, melegen, biztatóan. Ráhajoltam a kezére és sírtam...

## 12.

Groszmann Zsuzsi délben elszállította a podgyászunkat és megbeszéltük, hogy hét órakor találkozunk a kikötő védőasszonyánál. Mi még maradtunk Agrabapollusszal, volt egy kis elintézetlen ügyünk és a várás unalmát rummal üztük el. Társamat alaposan megittattam, hogy valamennyire akcióképes legyen. Mérkőzés előtt egy félórával jött Friedrich úr. Élénk örömmel fogadtuk és azonnal elkezdtük verni. Agrabapollusz úgy verte, mintha bedeaux-rendszerben dolgozna és valaki pontosan jegyezné a teljesítményét. Én már a szórakozás kezdetén elővettem a pattot és kijelentettem Friedrich úrnak, hogy az első hangos kiáltásánál kásává töröm a fejét. Friedrich úr, úgylátszik, méltányolta szavahihetőségemet, mert szó nélkül túrte, hogy lerójuk egy kis részletét a sok horogütésnek és szvingnek, amiket miatta adtunk egymásnak. „Nesze neked Ruhrvidék! Ezt Elzászért!” Ilyen kiáltásokkal tarkítottuk az ítéletvégrehajtást. Bizonyos, hogy Afrikában ezidőtájt kevés embert vertek meg ilyen nagyon és akik voltak már Afrikában, azok értékelni tudják majd e fenyítés rendkívül súlyos voltát. Az emberből felszabadítható állati ösztönökről fogalmat adhat az olvasónak, ha megjegyzem, hogy Agrabapollusz volt a legszelídebb ember, akit én valaha láttam és most hörögve, fogcsikorgatva verte az asztalra, földre zuhanó, majd a földről felrántott Friedrich urat, akinek inge, gallérja rongyokba foszladozott, arca, mint egy nyers hústömeg, vérzett és afrikai szokás szerint kíméletlen és következményeket nem néző rúgások olyan tömegét szenvedte el gyomrába, oldalába, arcába, cipőheggyel és sarokkal, hogy veszélyben forgott az élete is. Nyugodtan állíthatom, hogy mi Agrabapollusszal nem egyszer kaptunk ilyen és még nagyobb verést is. Fél hétkor sajnálatunkra be kellett szüntetni ezt a kellemes testmozgást, mely rövidesen az agyonveretés eredményével végződhetett volna Friedrich úrra nézve. Megpróbáltuk talpra állítani, de minduntalan eldőlt. A légióban bevált gyakorlat az elsősegélynyújtás terén, hogy félig agyonvert embereket heves rúgásokkal próbáljanak magukhoz téríteni. Mi ez irányban minden tőlünk telhetőt elkövettünk, de Friedrich úr csak akkor tért magához, mikor két-három lavór vízzel is leöntöttük. Ült a széken, lihegett, torz arcával, fekete, szinte láthatatlan szemeivel és csak most látszott meg, micsoda roppant fizikum, ahogy egy kíváncsi mozdulattal megtörölte száját és utána megnézte a tenyerét, mint aki nem hiszi, hogy vérzik. Aztán rekedten mondta:

- Befejezték az urak? - Tisztelettel álltunk. A cinizmusnak és a szívósságnak van itt annyi értéke, hogy Friedrich úr elérhette vele a kívánt hatást. Rágyújtott egy szivarra. Agrabapollusz letört egy széklábat és mint aki fontos munka közben pihent egy percre, újra verni akarta, azonban visszatartottam. Még beszélni valóm volt a menedzserrel:

- Maga nyugodtan menedzselt volna bennünket a sírig, kedves Friedrich úr. Dolgoztatott volna minket, amíg meghalunk. Igaz?

- Hát halott embereket nem tudok dolgoztatni - felelte erőtlen, vékony hangon, mentegődözve.

- Maga adósunk 1000 frank készpénzzel és nyugodtan tehető 1000 frankra az az összeg is, amellyel becsapott bennünket, amikor hitvány ruhadarabokat és más ócska holmit sózott ránk.

- Kérem, most... - kezdett valamit bátortalanul, de egy rövid mozdulattal leintettem:

- Adja ide a tárcáját. - Egy pillanatig tétovázott, de a felemelkedő patt további habozásra nem inspirálta.

- Ebben a tárcában 1500 frank van Friedrich úr. Még 500 jár! Adja ide az óráját. Gyerünk! - Elvettem. - Most legyen szíves forduljon a fal felé arccal és maradjon úgy, amíg ötvenet számol, ha kedves az élete. - Remény villant át az arcán: lent az utca telve emberekkel, szemközt posztol a rendőr, csak felrántja az ablakot... még a kapu elé se érhetünk...

...Merev, széles ívű ütéssel csapott le rá a patt. Nagyot reccsent a koponyája és egy csodálkozó hörgéssel térdre zuhant, arcával, tenyerével úgy maradt a falra borulva. Siettünk...

- Most raboltunk, állapította meg kétségbeesetten és lihegve a sietéstől Agragapollusz.

- Majd meglátod, meddig jut el itt, aki nem rabol, - lihegtem vissza és befordultunk... - Különben is csak követelésünket inkasszáltuk.

Bealkonyodott... Drótokról lefüggő hosszú vasrudakon villanykörték égtek, szénkúpokat ontottak a daruk, kiabáltak, rakodtak, mozdony fütyült... Elhagytuk a Nyugatindiai Társaság dokkját és az alsó rakodó mentén kiértünk a hatos szekció épületeihez. Ott állt a halász és mellette csomagjaink között, férfiruhában, Groszmann Zsuzsi. Szó nélkül megindultunk a mólón, amelynek végében bárka állt. Négy-öt halászkülső emberrel találkoztunk itt. A lányt besegítették a csónakba, Agragapollusz és én is készültünk beszállni, de egy suhanc hirtelen elébünk állt, a többiek pedig mögöttünk és oldalt sorakoztak fel egész szorosan, mint akik kedvező pozíciót vesznek egy előrelátható verekezéshez. Rémülten néztem a távoli tenger és az ég panorámáját... Kis szünet után a suhanc így szólt:

- Ne higgye, hogy rablók vagyunk. Tudjuk jól, hogy maguk szökött légionisták és csak akkor hajózzuk be magukat Európába, ha még ezer frankot adnak. Ha nem, akkor most megkötözzük és bevisszük mindkettőjüket a helyőrségre. Ott is ezer frankot kapunk magukért. Nekünk nincs miből ráfizetnünk...

Megkönnyebbülten fizettem ki a kért összeget, mire udvariasan helyet adtak a csónakban. Nem voltak rablók, csak afrikai értelemben vett reális emberek. Agragapollusz megszorította a kezem. Szégyelte magát, hogy megszólt a rablásért... Most mehettünk volna vissza a megtett úton a pokolba, közvetlenül a cél előtt, az afrikai part utolsó csücskéről, ahol a móló végében állottunk...

### 13.

...Fehér márványnak látszó házak, egymáshoz közvetlen közel, de különállóan építve, mint rendetlenül összeállított nagy dobozok távolodnak lassan, ahogy szélirányban lavirozott a vitorlás. Olyan nagy volt a hold és olyan fehér a víz, mintha egy keleti mese kezdene történni. Hatalmas óceánjárók, kialudt kéményekkel pihentek a dokkok mentén és mint a búcsúzó rémület integettek távoli lámpák alatt az elvonuló pálmák és platánok...

Afrika megy...

És már hűsebb lett! Egy mezítlábas, feltűrt nadrágu legény kiteregeti a felsővitorlát, élesen fűtül. A part, mintha süllyedne, úgy tűnik el az egyenletesen mélyülő-emelkedő óceán mögött és szemközt csillagokkal borul le az ég, a tenger látóhatára... Agrabollusz már husz perce sír, csendesen, bőségesen, nyögés nélkül, mint egy bánatos, árva gyerek... Átkarolom Groszmann Zsuzsi vállát, ő is átkarol és így ülünk a hajó farán, hipnotizáltan nézve a távolodó partot, valami közös melegséggel hasonló sorsunkban, hasonló várakozásokkal...

A fuvallat erősödik, a hajó oldala mentén zizegve forrnak a hullámok, mindig több és több csobbanó, loccsanó hang: teljes széllel megyünk! Egyszerre megint benne vagyok időben és térben, hűs gondolataim támadnak, ketyegni kezd bennem az óra, az agyamban megindul egy sorrend, közelebb húzódnak egymáshoz, menekülő magyarok a hajó farában és olyan jól esik hallani mezítlábas léptek döngését... Meggyújtanak egy lámpát, felgombolyítanak egy kötelet és mintha egy végtelen kupolateremben lennénk, úgy ragyog ránk mozdulatlanul az ég roppant boltozata!

...Mire újra felemelem a fejemet, Afrika nem látszik, körül csak a tenger mozgó nagy panorámája terül el és a csillagos ég homályos pereme szegélyezi... Közvetlenül a fülem mellett egy remegő-síró női hang suttogja alig hallhatóan, szinte csak rezegve, mint fuvallat a levegőn át:

- Megyünk haza...

Ámen!

VÉGE.